

Pregledni rad

Primljen: 5. studenoga 2024.

Prihvaćen: 1. travnja 2025.

prof. dr. sc. Sanja Stanić

Sveučilište u Splitu

Filozofski fakultet

sstanic@ffst.hr

orcid.org/0000-0003-0569-4841

Doris Žuro, mag. soc.

Sveučilište u Splitu

Katolički bogoslovni fakultet

dzuro@kbf.unist.hr

orcid.org/0009-0004-6217-9453

KULTURA IZGLEDA I POREMEĆENA PREHRAMBENA PONAŠANJA KAO NAČIN OBLIKOVANJA IDEALNOGA TIJELA KOD ADOLESCENATA

Sažetak: Zapadna kultura izgleda promiče važnost tijela i izgleda. Privlačno, vitko tijelo osigurava uspjeh i prihvaćenost u društvu. Prikazi savršeno oblikovanih tijela kod promatrača stvaraju osjećaj nezadovoljstva vlastitim tijelom te potiču želju za postizanjem idealnoga izgleda. Tjelesni izgled postao je važan konstrukt među adolescentima i mladima. Velik dio njih smatra izgled važnim dijelom osobnosti. Kako bi postigli društveno prihvatljiv mršavi izgled, mladi pribjegavaju nezdravim prehrambenim ponašanjima. Stroge dijete i nezdravo prehrambeno ponašanje mogu potaknuti razvoj poremećaja hranjenja. Cilj je rada prikazati utjecaj kulture izgleda na percepciju tijela kod adolescenata, s naglaskom na poremećene obrasce hranjenja kao način oblikovanja tijela. U radu je upotrijebljen sociokulturni pristup. Kao uzroci nezadovoljstva tijelom i rizici razvoja poremećaja hranjenja promatraju se okolišni činitelji kao što su mediji, obiteljsko okruženje i vršnjačke grupe. U zaključku se među sociokulturnim rizicima izdvaja značajan pritisak vršnjaka te ističe potreba istraživanja.

Ključne riječi: adolescenti, mediji, nezadovoljstvo tijelom, obiteljsko okruženje, vršnjaci

UVOD

Ideal ljepote povijesni je i kulturni fenomen. Standardi koji definiraju ljepotu mijenjali su se kroz povijest u ovisnosti od kulturnih, društvenih i okolišnih utjecaja. Za razliku od ranijih vremena kada je žensko tijelo s oblinama označavalo zdravlje i ujedno ljepotu, nagla se promjena dogodila šezdesetih godina prošloga stoljeća, otkada su ljepota i privlačnost tijela definirane vitkim izgledom i skladno oblikovanim tijelom.

Istraživanjima je pokazano kako ljepota lica i tijela imaju važnu ulogu u društvenom životu (Dimitrov i Kroumpouzos, 2023). Privlačan izgled donosi brojne prednosti i privilegije. Tijelo oblikovano u skladu sa suvremenim idealima ljepote jamči bogatije društvene interakcije i mreže. Ljepota osigurava prihvaćenost i uspjeh u profesionalnom i privatnom životu. Lijepi ljudi brže nalaze posao, dobivaju bolje ocjene i napreduju u karijeri. Odrasli i djeca preferiraju privlačne u odnosu na neprivačne ljude (Griffin i Langlois, 2006). Pozitivna vjerovanja i stavove o privlačnim ljudima Dion i sur. (1972) nazvali su stereotipom „ljepota je dobra“.

Danas više negoli ikada ranije u povijesti dobrobiti koje donosi lijepi izgled motiviraju pojedince na kontinuirani rad na tijelu, usavršavanje tjelovježbom, prehranom i drugim načinima. U tu su svrhu na raspolaganju gotovo neograničeni kapaciteti različitih industrija ljepote i vitkosti koje bilježe kontinuirano povećanje profita s pozitivnim prognozama. Uz već poznate kanale promocije, one sve više profitiraju od društvenih mreža i *influncera*, koji su osobito utjecajni kod mlađih dobnih skupina.

Važnost izgleda i tijela, fenomen koji je prvobitno vezan uz zapadnu kulturu, sve više postaje globalan. Univerzaliziranjem kulturnih normi tijelo postaje moćan instrument u privatnom i društvenom životu ljudi diljem svijeta te nadilazi kulturne razlike. Kulturne norme izgleda i tjelesne težine komuniciraju se putem medija i društvenih kanala te su većinski usmjerene prema ženskoj populaciji, međutim, u posljednje vrijeme sve više uključuju i muškarce. Dok žene nastoje izgubiti na težini i postići vitki izgled, muškarci teže ostvarenju idealnoga, mišićavoga tijela. Pomjeraju se ne samo rodne, već i dobne granice te se svijest o važnosti izgleda i tijela pojavljuje u sve ranijoj dobi. Mladi uočavaju povezanost izgleda i ostvarivanja osobnih i društvenih dobrobiti te odabiru različite, ponekad rigorozne i po zdravlje opasne načine oblikovanja tijela.

Premda nisu isključivi, društveni i kulturni čimbenici važni su utjecajni faktori koji, promičući ideal ljepote mršavosti i savršenoga tijela, promiču osvještavanje vlastitih tjelesnih odstupanja od promoviranoga ideala. Internaliziranjem slika tijela oblikovanoga u skladu sa suvremenim idealom ljepote, pojedinci procjenjuju i evaluiraju vlastito tijelo, uslijed čega često

nastaje nezadovoljstvo izgledom, što dovodi do nezdravih načina kontrole težine, među kojima su i poremećena ponašanja hranjenja

U ovome radu cilj je prikazati utjecaj suvremene kulture izgleda na percepciju i način oblikovanja tijela kod adolescenata, s naglaskom na poremećene obrasce hranjenja kao ponašanja oblikovanja tijela. U prvome dijelu rada raspravlja se o suvremenoj kulturi izgleda i značenju tijela u suvremenom društvu iz perspektive društvene znanosti te se razmatraju društveni činitelji percepcije tijela. U drugome dijelu rada fokus je na razvoju nezadovoljstva tijelom kod mlade populacije i ponašanjima poremećenog hranjenja kojima se ostvaruje društveno promovirani i vrjednovani izgled posredstvom sociokulturnih rizičnih činitelja, medija, vršnjaka i obiteljskog okruženja.

KULTURA IZGLEDA I TIJELO U DRUŠTVENOJ TEORIJI

Zapadnu kulturu koja promiče važnost tijela i izgleda, dok tijelo percipira kao prezentaciju osobe, Serna (2018, str. 129) naziva kulturom izgleda (engl. *appearance culture*). Prema ovoj autorici, zapadna kultura moćan je konstrukt koji stalno potiče pojedince na razmišljanje o zdravlju i izgledu kao prvenstveno osobnom izboru te ih različitim sredstvima potiče na stalni rad na poboljšanju tijela. U kulturi izgleda mediji nas uvjeravaju kako je tijelo mjera sveukupne sreće i osobne vrijednosti u društvu te da na tijelo treba gledati kao objekt koji zahtijeva stalnu pozornost i održavanje. Kultura izgleda poziva žene da budu vitke i privlačne, dok istodobno inzistira na tome da je takav izgled nešto čemu svaka žena treba stremiti i željeti kao moralnu obvezu, istovremena smatrajući to osobnim izborom i slobodom.

U kulturi izgleda tijelo se razotkriva i izlaže pogledima, za što se upotrebljavaju različiti mediji. Oni posreduju društvene standarde ljepote te uvjeravaju pojedince kako su ti standardi njihovi, odnosno osobni. Duncan (1994, str. 49) razlikuje dva glavna mehanizma kojima časopisi utječu na odnos žena prema njihovim tijelima. Prvi je „učinkovita inicijativa” (engl. *efficacy initiative*), koja poziva žene da se obvežu kako će poduzeti promjenu, dok je drugi mehanizam „osjećati se dobro znači izgledati dobro” (engl. *feeling good means looking good*), koji naglašava važnost zdravlja, ali stavlja naglasak na izgled. U kulturi izgleda, s obzirom na prednosti koje donosi lijep izgled, tijelo se poima kao alat, dok se istovremeno objektivizira jer postaje projekt na kojemu je potreban stalan rad s ciljem njegova usavršavanja.

U skladu s afirmacijom kulture izgleda od osamdesetih godina prošloga stoljeća, tijelo postaje predmet proučavanja mnogih znanosti koje na različite načine analiziraju i razumijevaju tijelo. U istome razdoblju tijelo postaje predmet sociološkog interesa. Nettleton (2021, str. 44–45) izdvaja tri sociološka pristupa objašnjenju tijela. Prvi se odnosi na društvenu regulaciju tijela, odnosno na

načine na koje institucije reguliraju, kontroliraju, prate i upotrebljavaju tijela. Premda su pojedinci uvjereni kako kontroliraju svoja tijela, ona su politizirana. Dobar su primjer rasprave o pobačaju ili eutanaziji. Drugi pristup odnosi se na ontologiju tijela, koja postavlja pitanja što tijelo zapravo jest. Autori koji pripadaju ovoj perspektivi smatraju kako je u kasno-modernom društvu sve više nesigurnosti po pitanju toga što tijelo predstavlja. Za većinu je ono više ili manje socijalno konstruirano, međutim, postoje varijacije. Dok neki smatraju kako je ono jednostavno tvorevina diskurzivnog konteksta, drugi su mišljenja kako tijela pokazuju određene karakteristike na koje utječu društveni i kulturni čimbenici. Treći pristup polaže pozornost na način na koji se tijelo doživljava i živi. Ovaj fenomenološki pristup prihvaća da je tijelo u određenoj mjeri društveno oblikovano, međutim, nalaže uzeti u obzir što tijelo, odnosno što utjelovljeni akter radi. S obzirom na to da je ovdje riječ više o utjelovljenju nego o tijelu, društvena reguliranost i društvena konstruiranost tijela ostaju središnji pojmovi za razumijevanje tijela.

Izniman značaj tijela Giddens (1991, str. 102) objašnjava krizom identiteta koja nastaje u post-tradicionalnom društvu. Naime, siguran i stabilan identitet više ne proizlazi automatski iz položaja pojedinca u društvenoj strukturi. Identitet i osjećaj sebe u postmodernom društvu nisu datost; pojedinci ne mogu računati na svoje tradicionalno mjesto u društvu koje je određivala klasna pripadnost, spol ili obitelj. Umjesto toga, postoji refleksivno „ja”, koje je rezultat onoga što dolazi iz mnoštva izvora iz okruženja. Ontološka nesigurnost i refleksivna zabrinutost za tijelo dogodila se zbog slabljenja tradicije. Identitet se utemeljuje u tijelu, ono je što pojedinac ima i što jest. Tijelo postaje sredstvo izražavanja individualnosti, težnji i grupne pripadnosti.

Featherstone (1982) promatra tijelo u potrošačkoj kulturi u kojoj je uspostavljen novi odnos tijela i jastva. Unutar potrošačke kulture spajaju se unutarnje tijelo – koje podrazumijeva brigu o zdravlju i funkcioniranju tijela i koje zahtijeva oporavak u slučaju bolesti, zlostavljanja ili starenja, i vanjsko tijelo – koje se odnosi na izgled, kretanje i kontrolu tijela unutar društvenoga prostora. Glavna svrha održavanja unutarnjeg tijela postaje poboljšanje izgleda vanjskog tijela. Svijest o izgledu stvara se usporedbom s idealiziranim slikama ljudskoga tijela koje se umnožavaju u reklamama i vizualnim medijima. Slike pozivaju na usporedbe, one su stalni podsjetnici na ono što jesmo i što bismo uz trud mogli postati. U suvremenome je društvu tijelo postalo putovnica za sve što je dobro u životu. Zdravlje, mladost, ljepota, seks i kondicija pozitivne su osobine koje se negom tijela mogu postići i sačuvati. Budući da se izgled uzima kao refleks vlastitoga jastva, kazne za zanemarivanje tijela jesu smanjenje prihvatljivosti osobe, pokazatelj lijenosti, niskog samopoštovanja, pa čak i moralnoga neuspjeha.

Društvena važnost izgleda i tijela objašnjiva je Cooleyjevim konceptom (2017) „zrcalnog ja” (engl. *looking-glass self*). Prema ovom autoru, društvo

i pojedinci nisu odvojeni fenomeni, nego su aspekti istoga. „Zrcalno ja” podrazumijeva da se identitet osobe izgrađuje na osnovi toga kako drugi percipiraju tu osobu. Drugim riječima, pojedinci razvijaju saznanja o sebi na osnovi toga kako ih drugi vide te se oblikuju kroz mišljenja drugih. Ako je riječ o tijelu, percepcija vlastitoga tijela rezultat je naše slike u očima drugih. Prema ovoj teoriji, razlog nezadovoljstva tijelom mogao bi biti u negativnoj evaluaciji drugih osoba ili grupe.

Interpretacija koncepta imidž tijela (engl. *body image*)¹ također odražava transfer od percepcije tijela pojedinca prema percepciji tijela od strane drugih. Dok Schilder (1935) tumači imidž tijela kao način na koji se tijelo prikazuje nama samima, odnosno kao sliku vlastitoga tijela koju formiramo u svome umu, Featherstone (2010) smatra kako se imidž tijela može zamisliti kao vizualni osjećaj slike koju drugi imaju o osobi na osnovi njezina izgleda. U nedostatku zrcala, snimanje lica i tijela kamerom postaje dominantni način prikazivanja slike tijela, ali i zamišljanja slike vlastitoga tijela u modernoj kulturi. U modernoj potrošačkoj kulturi pojavljuje se novi pojedinac koji znatnu pozornost polaže na svoj vanjski izgled i upravljanje dojmovima, što možemo nazvati upravljanje imidžem tijela (engl. *body image management*).

Kada je riječ o nezadovoljstvu tijelom i s time povezanim poremećenim obrascima hranjenja, u sociološkom istraživanju osobito je zastupljen sociokulturni pristup. Temeljna je premisa ovog pristupa da društveni činitelji imaju snažan utjecaj na razvoj percepcije tijela i to putem kulture izgleda koja vrednuje i potiče kulturne ideale ljepote i oblika tijela. Medijske slike identificirane su kao središnji elementi kulture izgleda koji snažno utječu na oblikovanje standarda izgleda (Field i sur., 1999). Sociokulturni utjecaji posreduju ideal ljepote mršavosti te snažno utječu na stigmatizaciju prekomjerne težine. Ovi su činitelji važna varijabla nastanka i razvoja poremećenih prehrambenih ponašanja i poremećaja hranjenja.²

Ponašanja poremećenog hranjenja mogu se objasniti teorijom poticanja i društvene usporedbe (Festinger, 1954). Društveno poticanje proces je kojim osobe usvajaju i internaliziraju stavove i ponašanja koja su odobrili ili prakticiraju cijenjenu drugi. Kada je riječ o oblikovanju tijela, to uključuje

¹ Prema Quittkat i sur., (2019) imidž tijela multidimenzionalni je konstrukt koji uključuje ponašanja povezana s tijelom (ponašanja provjere), percepciju tjelesnih značajki (izgled, težina) te kognitivno-afektivnu komponentu koja uključuje znanja, stavove i osjećaje spram tijela. Negativne misli i osjećaji o vlastitome tijelu rezultiraju nezadovoljstvom tijelom.

² Poremećaji hranjenja potaknuti su psihološkim, biološkim, obiteljskim, okolišnim, socijalnim, kulturnim faktorima (Garner, 1993; Tothova 2019). Barakat i sur., (2023), na osnovi analize 284 studije, izdvojili su devet skupina rizičnih čimbenika: genetika, gastrointestinalna mikrobiotika i autoimune reakcije, djetinjstvo i rana izloženost u adolescenciji, osobine ličnosti i mentalno zdravlje, spol, socioekonomski status, pripadnost etničkoj manjini, izgled tijela, društveni utjecaj i elitni sport.

komentare i aktivnosti drugih osoba kojima se potiče ili podržava ideal mršavosti uslijed čega nastaje nezadovoljstvo tijelom. Poticanje može dolaziti od medija koji prikazuju i promiču mršavost, ali i od osoba u okruženju koje su zaokupljene vlastitom težinom, provode dijete i druga ponašanja kontrole težine te kritiziraju osobe s viškom kilograma. Pojedinci uspoređivanjem oponašaju druge u svojoj okolini. Ovo je ponašanje osobito znakovito za vršnjačke grupe. Primjerice, ako neka djevojčica upotrebljava načine kontroliranja težine i time postiže rezultate, takvo ponašanje može postati uzor njezinim vršnjakinjama. Iz društvene ili grupne okoline proizlaze poticaji prema zaokupljenosti izgledom tijela, držanju dijeta ili drugi načini oblikovanja tijela i kontrole težine.³

Na osnovi okolišnih rizika, Thompson i sur. (1999) razvili su tripartitni sociokulturni model utjecaja na tjelesni izgled i razvitak poremećaja hranjenja. Ovim se modelom prikazuju mehanizmi utjecaja društvenih i kulturnih rizičnih čimbenika poput medija, grupa vršnjaka i obiteljskog okruženja, koji utječu na internalizaciju ideala mršavog izgleda i usporedbu izgleda s drugima, uslijed čega osoba postaje nezadovoljna tijelom, što može biti okidač za razvoj poremećaja hranjenja (Ata i sur., 2015; Stice, 2002; Rymarczyk, 2021).

NEZADOVOLJSTVO TIJELOM U ADOLESCENTSKOJ DOBI

U kulturi izgleda tijelo se nalazi na plakatima, stranicama časopisa, u filmovima. Savršeno oblikovano, digitalno manipulirano tijelo promiče nerealistične standarde ljepote koji negativno utječu na promatrače stvarajući nelagodu i nezadovoljstvo vlastitim izgledom.⁴

Istraživanjima je potvrđeno kako se prikazi savršenih tijela u oglašavanju, modi i industrijama ljepote povezuju s nezadovoljstvom tijelom, lošim raspoloženjima, smanjenim samopoštovanjem i povećanim rizikom od ponašanja poremećenog hranjenja (McBride i sur., 2019).

Prikazi savršenog izgleda osobito utječu na poimanje i percepciju tijela kod adolescenata. Kod ove dobne skupine tjelesni je izgled važan konstrukt te veliki dio adolescenata smatra izgled važnim dijelom osobnosti (Grosick i sur., 2013). Oni su svjesni toga da dobar izgled osigurava atraktivnost, popularnost u grupi i uspješnost u životu te podiže samopouzdanje. Kako bi ostvarili savršeno tijelo koje će biti prihvatljivo njima i osobama koje su im važne, često odabiru različite načine manipuliranja tjelesnom težinom (Ata i sur., 2015).

³ Posljednjih desetljeća pojavljuje se utjecaj interneta i društvenih mreža koji omogućuju komunikaciju ideala ljepote, ali i komunikaciju osoba s poremećajima hranjenja. Poznati su primjer toga stranice „pro-ana” i „pro-mia” koje okupljaju djevojke koje razmjenjuju iskustva i ideje kako smršavjeti i prevariti obitelj koja im to brani (Ambrosi-Randić i sur., 2008).

⁴ Nezadovoljstvo tijelom negativna je subjektivna procjena tijela kao cjeline ili njegovih određenih obilježja poput veličine, oblika, mišićavosti i težine (Grogan, 2016).

Razdoblje adolescencije veoma je ranjivo. Kao tranzicijski period ka odrastanju obilježavaju ga brojne tjelesne promjene, dok je samoevaluacija tjelesnog izgleda osobito izražena i stroga. U ovoj dobi mladi postaju svjesni važnosti tijela i tjelesnog izgleda koji postaju dio osobnoga identiteta i sredstvo ostvarenja društvene prihvaćenosti i ugleda. Važnost koju mladi pridaju tijelu potvrdilo je istraživanje autorice Tiggerman (2012). Mladi u dobi od 11 do 24 godine ocijenili su izgled tijela kao primarnu brigu, stavivši ga ispred konflikta u obitelji, stresa ili ovisnosti o alkoholu. Njihova razmišljanja ne samo da potvrđuju važnost izgleda nego i ukazuju i na njegovu problematičnu percepciju. Istraživanje provedeno u Velikoj Britaniji pokazalo je kako čak 79 % mladih u dobi od 11 do 16 godina smatra kako je izgled vrlo važan, dok je 52 % njih zabrinuto zbog svog izgleda (Be Real, 2017). Uslijed nesuglasja između promicanih obrazaca ljepote i vlastitoga tijela, kod adolescenata se javlja negativna percepcija tijela (Voelker i sur., 2015). Djevojke koje nisu zadovoljne svojim tijelom postaju još nezadovoljnije ako su izložene prikazima idealnoga, mršavoga tijela (Rodgers i Chabrol, 2009).

Ranija istraživanja nezadovoljstva tijelom bila su rodno orijentirana te su se fokusirala na populaciju adolescentica, potvrđujući kako veliki dio njih nije zadovoljan tijelom (Thompson i sur., 1999). Novija istraživanja sve češće uključuju i dječake. Primjerice, istraživanje Dion i sur. (2016), pokazalo je kako 50,5 % djevojčica i 35,9 % dječaka u dobi od 11 do 14 godina želi imati mršavije tijelo, dok je istraživanje Quittkat i sur., (2019), koje je proučavalo djevojčice i dječake u pred-adolescentnoj dobi, pokazalo slične omjere; 50 % djevojčica i 30 % dječaka nije bilo zadovoljno svojim tijelima. Istraživanje Jones i sur., (2004) pokazalo je kako izloženost vizualnim prikazima tijela iz časopisa izaziva nezadovoljstvo tijelom kod djevojčica, dok razgovori s prijateljima o izgledu, kao i kritika vršnjaka po pitanju izgleda utječu na nezadovoljstvo tijelom kod djevojčica i dječaka.

Svjesni nepodudarnosti promicanoga ideala i realnoga tijela, sve je više adolescenata koji izražavaju želju za modifikacijama tijela. Što mladi više smatraju kako je izgled važan, to u većoj mjeri žele promijeniti svoj izgled tijela i smanjiti težinu (Pokrajac-Bulian i sur., 2007). Istraživanje Aanesen i sur., (2017), pokazalo je kako čak 50 % dječaka i 74 % djevojčica u dobi od 14 godina žele promijeniti nešto na svom tijelu. U istraživanju Grosick i sur. (2013) utvrđeno je nezadovoljstvo tijelom kod dječaka i djevojčica, međutim, za razliku od dječaka, kod djevojčica se pokazala veća razina sklonosti prakticiranja dijetnoga ponašanja, depresije zbog izgleda i sklonosti rizičnim prehrambenim ponašanjima. Istraživanje srednjoškolaca u Hrvatskoj pokazalo je kako 65,5 % mladih pokazuje nezadovoljstvo tijelom i želju za mršavijim izgledom, od čega je većina djevojaka, čak 48,6 % (Livazović i Mudrinić, 2015).

Kako bi modificirali svoje tijelo i postigli društveno prihvatljiv izgled, mladi često pribjegavaju rizičnim načinima kontrole težine. Istraživanje Pokrajac-Bulian i sur., (2007), pokazalo je kako, s ciljem poboljšanja izgleda, dijete provodi 39,4 % djevojaka i 14,1 % mladića. Među njima, 59 % djevojaka i 59,4 % mladića navodi da netko u njihovoj obitelji provodi dijete, a 89 % djevojaka i 71,1 % mladića navodi da je netko od njihovih vršnjaka koje poznaju na dijete.

Dobne granice dijetalnoga ponašanja spuštene su do dječje dobi. Istraživanje Schur i sur. (2000) pokazalo je kako su djeca u dobi od 11 do 12 godina dobro informirana o dijetama. Dijeta za njih znači promjenu izbora hrane i tjelesno vježbanje, pri čemu je 50 % željelo smanjiti svoju težinu, dok je 16 % to pokušalo.

Stroge dijete i nezdravo prehrambeno ponašanje, u ovisnosti od intenziteta i učestalosti, mogu dovesti do razvoja poremećaja hranjenja. Prema istraživanju Patton i sur. (1999) koje je obuhvatilo 1 699 djece u dobi od 14 godina, 8 % djevojčica držalo je rigorozne dijete, dok je 60 % njih prakticiralo umjerenu dijetu. Kod djevojčica koje su držale rigorozne dijete utvrđena je 18 puta veća vjerojatnost da će razviti poremećaj hranjenja unutar 6 mjeseci od onih koje nisu ograničavale prehranu. Tijekom jednogodišnjega istraživanja na 960 djevojčica Johnson i Wardle (2005) otkrili su emotivno hranjenje, negativne stavove prema hranjenju i težini, smanjeno samopoštovanje, stres i depresiju kod djevojčica koje su nezadovoljne svojim tijelom. Recentna studija Dzielske i sur. (2020), koja je obuhvatila 26 europskih zemalja, te 639 194 adolescenata u dobi od 11, 13 i 15 godina, pokazala je učestalost ponašanja smanjenja tjelesne težine među djevojčicama od 18,0 % a kod dječaka od 10,2 %.

Ne primjenjuje se samo prakticiranje dijete, već i druga ponašanja kontrole tjelesne težine kako bi se postigla mršavost. Četverogodišnja studija koju su proveli McNight Investigators (2003) na 1 103 djevojčice, gdje su pratili njihovo stanje od 6. do 9. razreda osnovne škole, pokazala je kako je tijekom praćenja 2,9 % djevojčica razvilo djelomični ili potpuni poremećaj prehrane, a najviše njih pokazivalo je simptome bulimije. Ponašanja čišćenja otkrivena su i u istraživanju Field i sur. (1999). Tijekom godine dana, 74 od 6 982 djevojčice u dobi između 9 i 14 godina počele su prakticirati povraćanje ili uzimati laksative najmanje jednom mjesečno kako bi kontrolirale tjelesnu težinu.

Studija Croll i sur. (2002) u kojoj je sudjelovalo 81 247 učenika pokazala je kako 56 % djevojčica i 28 % dječaka u dobi od 14 do 15 godina pokazuje poremećena ponašanja hranjenja, dok su postotci kod starijih adolescenata od 17 do 18 godina nešto viši i iznose 57 % kod djevojčica i 31 % kod dječaka. Također, metaanaliza López-Gil i sur. (2023), koja je obuhvatila podatke 32 studije i uključivala 63 181 sudionika iz 16 zemalja, pokazala je kako 22 % djece i adolescenata pokazuje znakove poremećenih ponašanja hranjenja. Učestalost je veća kod djevojčica, starijih adolescenata i onih s višim indeksom tjelesne mase.

Premda se stječe dojam da je riječ o suprotnim stanjima i poremećajima, poremećaji hranjenja povezani su s prekomjernom težinom te se mogu razviti zbog tjelesne težine i pretilosti, osobito u adolescentskoj dobi. Porast indeksa tjelesne mase i precjenjivanje važnosti tjelesne težine značajni su faktori porasta rizika ponašanja reduciranja tjelesne težine kod oba spola (Dzielska i sur., 2020). Prekomjernu tjelesnu težinu kao čimbenik razvoja poremećaja u hranjenju potvrdili su Ferguson i sur. (2014). Indeks tjelesne mase kod 237 adolescentice u dobi između 10 i 17 godina usporedili su s razinom nezadovoljstva tijelom. Rezultati su pokazali kako nezadovoljstvo tijelom raste s porastom indeksa tjelesne mase; adolescentice s najnižim indeksom iskazale su najviše zadovoljstvo svojim tijelom, i obratno.

UČESTALI POREMEĆAJI HRANJENJA KOD ADOLESCENATA

Poremećaji hranjenja bihevioralna su stanja koja obilježavaju ozbiljan i stalan poremećaj ponašanja hranjenja i s time povezane uznemirujuće misli i emocije. Poremećaji hranjenja mogu biti veoma ozbiljna stanja koja utječu na fizičko, psihološko i socijalno funkcioniranje. Tipovi poremećaja hranjenja uključuju anoreksiju nervozu, bulimiju nervozu, kompulzivno prejedanje, izbjegavajući/restriktivni poremećaj uzimanja hrane, druge specifične poremećaje hranjenja, pica poremećaj i poremećaj ruminacije (American Psychiatric Association, APA, 2013).

Poremećaji hranjenja čest su medicinski i psihološki problem u adolescenciji, a mogu se javiti u dojenačkoj dobi i ranom djetinjstvu (Vidović, 2009). Poremećaji hranjenja smatraju se trećom najučestalijom kroničnom bolešću u adolescenata s visokom stopom smrtnosti (Knez i sur., 2008; Perše i sur., 2022).

Postoji spektar poremećaja hranjenja kod djece i adolescenata. Nicholls i Barrett (2015) kao najučestalije u dječjoj i ranoj adolescentskoj dobi navode ranu anoreksiju nervozu, bulimiju nervozu, poremećaj emotivnog izbjegavanja hrane, selektivno jedenje i pervazivno odbijanje hrane. Najučestaliji i najistraženiji poremećaji kod mladih jesu anoreksija nervoza, bulimija nervoza i poremećaj prejedanja.

Poremećaji hranjenja utječu na društveni i emotivni život mladih osoba. Adolescenti koji pate od poremećaja hranjenja imaju socijalne poteškoće u većoj mjeri od vršnjaka koji ne pate od poremećaja hranjenja (Patel i sur., 2016). Kod mladih su konstatirane i socijalno-emotivne poteškoće, osobito s emotivnom rekognicijom i regulacijom (Boscoe, i sur., 2021).

Anoreksiju nervozu karakterizira iskrivljena slika tijela pri čemu osoba sebe vidi težom nego što je njezina stvarna tjelesna težina. Obilježava je trajno narušen odnos prema jelu, promijenjena percepcija vlastitog izgleda, što dovodi

do restriktivnog obrasca u jedenju koji, ponekad uz kompenzacijske oblike ponašanja (vježbanje, povraćanje, korištenje diuretika i laksativa), dovodi do značajnog oštećenja fizičkoga i psihoemotivnoga zdravlja te do izrazito narušenoga socijalnog funkcioniranja (Perše i sur., 2022, str. 115). Nerijetko se osobe koje pate od anoreksije upuštaju u iscrpljujuće tjelesne aktivnosti u smislu tjelovježbe. Mogu biti zaokupljene hranom, iako izbjegavaju njezinu konzumaciju. Upuštaju se u pripremu novih recepata, proučavaju kuharice i kuhaju obroke za druge (Krleža, 2020).

Nunn i sur. opisali su osobe koje pate od anoreksije. One mogu odlučno izbjegavati hranu, imati strah od debljanja, biti zaokupljene težinom i oblikom tijela, imati poremećenu percepciju tijela, značajan gubitak težine, poremećaj raspoloženja, intenzivnu anksioznost, opsesivno-kompulzivno ponašanje i izmijenjenu obradu informacija koje dolaze iz vanjskih ili unutarnjih podražaja poput povišenog praga boli, gubitka okusa, nemogućnosti da se integriraju misli i osjećaji te nizak osjećaj samopoštovanja (2011, str. 353). Djevojke koje pate od anoreksije povlače se iz društva, razdražljive su i ne nalaze zadovoljstvo u omiljenim aktivnostima. Redovito su uspješne u školi, sklone perfekcionizmu i često pretjeruju u očekivanju svojih uspjeha (Vidović, 2009, str. 187–188).

Anoreksične djevojčice mogu izgledati prerano ostarjele, krhke i tanke, ali i kao savršeno uređene manekenke, kao da žele izazvati pažnju i divljenje. Neke su prihvatile sportski izgled, dok druge skrivaju svoju atraktivnost. Neke fanatično kontroliraju sve oko sebe, a ima onih koje su sklone samoranjavanju (obično s bulimičnim oblikom anoreksije) i razvijanju osjećaja gađenja prema sebi. Naposljetku, neke od njih mogu biti toliko zaokupljene svojim tijelom da to poprima psihotične razmjere (Nunn, 2001., prema Vidović, 2009, str. 187).

Što se tiče prognoza za oporavak, procjenjuje se potpuni oporavak kod 50 % oboljelih, poboljšanje kod 30 % oboljelih te kronično oboljenje kod 20 % oboljelih (Steinhausen, 2002, prema Neale 2020). Anoreksija ima visoku stopu smrtnosti, najvišu među drugim psihijatrijskim poremećajima i pet puta veću nego što je u populaciji određene dobi i spola. U prosjeku, smrtno posljedice najčešće su u dobi između 25 i 34 godine (Jassogne i Zdanowicz, 2018). Osobe s anoreksijom umiru od medicinskih komplikacija uslijed izgladnjivanja, dok je suicid drugi vodeći razlog smrtnosti (APA, 2013).

Nekad znakovita za mlade žene i adolescentice više i srednje klase, urbanih sredina zapadnoga svijeta, danas se anoreksija globalizira i širi na manje razvijene zemlje i sredine, sve društvene klase i etničke grupe (Bordo, 2002). Posljednjih godina bilježi se porast incidencije u mlađim dobnim skupinama. Djeca s anoreksijom nervozom opisana su već u dobi od sedam godina (Vidović, 2009:186). Prepoznaju se i „novi” podtipovi bolesti s atipičnim obilježjima koji nisu ništa manje ozbiljni. Radi se o atipičnoj anoreksiji koja ima sva obilježja klasične anoreksije (snažnu restrikciju unosa hrane, dismorfofobiju, strah od debljanja, gubitak na tjelesnoj masi), ali ključna je razlika da se u trenutku

postavljanja dijagnoze ne nalazi pothranjenost. S obzirom da se pacijenti ne uklapaju u tipičnu sliku anoreksije kao bolesti „mršavih”, atipičnu anoreksiju nerijetko je teško prepoznati (Perše i sur., 2022, str. 116).

Bulimija nervoza ozbiljan je i potencijalno po život opasan poremećaj hranjenja koji se obično razvija u doba adolescencije i ranoga djetinjstva. Bulimiju karakteriziraju ponavljajuće epizode jedenja objektivno velikih količina hrane (tj. prejedanje) s povezanim gubitkom kontrole, kao i neprikladno kompenzacijsko ponašanje (npr. samoizazvano povraćanje, zlouporaba laksativa ili diuretika, gladovanje ili pretjerano vježbanje) kao i precjenjivanje oblika tijela i tjelesne težine (APA, 2013). Studije pokazuju alarmantno visoki broj adolescenata s bulimijom nervozom. Prema podacima, 1 % mladih žena razvit će simptome bulimije tijekom života (Hoek i Hoeken, 2003). Bulimično ponašanje tipično je za djevojčice u razdoblju adolescencije, odnosno između 13 i 14 godina (Nicholls i Barrett, 2015).

Osobe koje pate od bulimije obično teže savršenstvu i osjećaju da ne mogu zadovoljiti očekivanja roditelja i osjećaju se izoliranima. Bulimija je u velikoj mjeri skriveni poremećaj prehrane. Teško je prepoznati ima li netko bulimiju samo na osnovi izgleda, a također je teško uočiti prejeda li se osoba ili na neki način kontrolira prehranu povraćanjem ili pretjeranom tjelovježbom. Bulimična ponašanja, prejedanje i kompenzacijska ponašanja odvijaju se u tajnosti, uz osjećaj srama.

Prehrambeno je ponašanje osoba s bulimijom specifično. One mogu izbjegavati hranjenje u prisustvu drugih ili se u tim situacijama ponašati suzdržano i kontrolirano. Često jedu same i skrivaju hranu. Također učestalo odlaze u toalet za vrijeme ili nakon jela, upotrebljavaju laksative ili druge pripravke kojima se može kontrolirati težina. Izbjegavaju masnoće, slatkiše i nezdravu hranu, dok konzumiraju povrće, voće i male količine nemasnoga mesa, stoga njihova prehrana može čak ostavljati dojam zdravoga hranjenja.

Javna manifestacija samokontrole prikriva privatne, kaotične i nekontrolirane obrasce prehrane osobe s bulimijom, kao i strahove od hrane. Socijalna izolacija uobičajena je karakteristika ponašanja kod bulimije. Osobe s bulimijom često se više povlače iz obitelji i društva jer im prejedanje i čišćenje oduzimaju prilično mnogo vremena i energije (Cavanaugh i Lemberg, 1999).

Poremećaj prejedanja definira se kao konzumacija objektivno velikih količina hrane u kratkome vremenu, većih nego što bi većina ljudi konzumirala u sličnim okolnostima, uz gubitak osjećaja kontrole nad jedenjem (APA, 2013). Poremećaj prejedanja karakteriziraju ponavljajuće epizode prejedanja, uz uznemirenost zbog jedenja, tajnost jedenja ili jedenje u odsutnosti gladi, te se može povezati s bulimijom. Međutim, dok osobe s bulimijom nastoje poremećenim načinima kontrolirati težinu, osobe s poremećajem prejedanja takvim se strategijama služe samo ponekad. Stoga, ako ne primjenjuju kompenzacijska ponašanja, kod osoba s prejedanjem može se javiti pretilost.

Poremećaj prejedanja često se pojavljuje u adolescentskoj dobi. Međutim, kod adolescenata ponekad je teže prepoznati ovaj poremećaj zbog moguće veće potrebe za hranom u skladu s razvojnom fazom. Procjene o učestalosti kod adolescenata neznatno se razlikuju i kreću se od 1,6 % (Swanson i sur., 2011) do 5 % (Marzilli i sur., 2018), nešto češće kod djevojčica nego kod dječaka (Bohon, 2019, str. 549). Istraživanje provedeno u Hrvatskoj pokazalo je kako se prejeda 5,1 % djevojaka uz osjećaj gubitka kontrole, dok ih 1,3 % ima potrebu za povraćanjem nakon jela (Pokrajac-Bulian i sur., 2007).

Prejedanje se često javlja tijekom provođenja dijete, koja je, kao način kontrole tjelesne težine, danas vrlo raširen i široko prihvaćen oblik ponašanja. Prema nekim je autorima to ponašanje toliko učestalo među adolescentima, posebno djevojkama, da se može smatrati normativnim.

RIZIČNI ČINITELJI NASTANKA POREMEĆAJA HRANJENJA

Slijedeći sociokulturni pristup, odnosno tripartitni model utjecaja, nadalje će se prikazati kontekst medija, vršnjaka i obitelji kao rizičnih činitelja razvoja poremećaja hranjenja.

Posljednjih desetljeća mediji imaju sve značajniju ulogu u kulturi adolescenata. Osobito raste upotreba društvenih mreža.⁵ Konzumacija medijskih sadržaja kod mladih može imati pozitivne i edukativne učinke. Kada je riječ o hranjenju, mediji mogu biti alat komuniciranja produktivne, pravovremene i neglamurozne poruke o prehrani i poremećajima povezanima s tijelom (Thompson i Heinberg, 1999). Međutim, mediji ostvaruju snažan utjecaj u promicanju vitkog izgleda. Analiza prehrambenih i *fitness* sadržaja u časopisima za adolescentice, koji su objavljeni između 1970. i 1990. godine, autora Guillena i Barra (1994) pokazala je vidljivu promjenu ženskog tijela koje postaje više androgino. Poruke u časopisima za djevojčice naglašavaju izgled i oblik tijela, slično onima u časopisima za odrasle žene, te tako doprinose kulturnom miljeu u kojem se od žena očekuje mršavi izgled.

Promidžbene poruke koje prikazuju idealno mršava tijela negativno utječu na zadovoljstvo tijelom kod djevojaka koje postaju zabrinute i nezadovoljne svojim izgledom te poduzimaju ponašanja kontrole težine (Rodgers i Chabrol, 2009). Potvrđeno je kako se negativni stav o tijelu povećava nakon izloženosti

⁵ Istraživanje američkih tinejdžera u dobi od 13 do 17 godina pokazalo je kako je TikTok najpopularnija platforma. Njih 67 % upotrebljava ovu društvenu mrežu, dok je 16 % rabi skoro konstantno (Pew Research Center, 2022). Kod djece u dobi do 17 godina, uporaba platformi na kojima se dijele video sadržaji postalo je gotovo univerzalna aktivnost koju prakticira njih 96 %. Najučestalije se rabi platforma YouTube (88 %), slijedi WhatsApp (55 %), TikTok (53 %), Snapchat (46 %), Instagram (41 %) i Facebook (34 %) (OfCom, 2023).

fotografijama i videozapisima mršavih ženskih tijela. Taj je efekt snažniji kod djevojaka mlađih od 19 godina, što ukazuje na izraženiju osjetljivost djevojaka navedene dobi (Groesz i sur., 2002).

Medijski prikazi mogu osobito štetno utjecati na djecu i adolescente koji već imaju problema s tjelesnom težinom ili s već nastalim poremećenim obrascima hranjenja. Zaokupljenost tijelom i težinom često dovodi do pretraživanja medijskih sadržaja i oglasa kako postići privlačan izgled s obećavajućim efektima samozadovoljstva i društvene prihvaćenosti. Pritisak medija toliko je snažan da djevojčice vjeruju kako su pretile i žele smršavjeti iako su većinom normalne težine.

Studija Tiggemann i sur. (2000) pokazala je kako adolescentice imaju vrlo sofisticirano razumijevanje sociokulturnih i drugih pritisaka koji rezultiraju željom za mršavošću. One najčešće žele smršavjeti kako bi postigle dimenzije tijela prezentiranih u medijima, dok na drugom mjestu navode želju da budu privlačne i privuku pozornost. Svjesne su da lijepo tijelo donosi samopoštovanje i samouvjerenost, da mršavim osobama bolje pristaje odjeća, da imaju kontrolu, da postaju popularne i privlačne dječacima. Također, svjesne su da je vitko tijelo društveno poželjno, da lakše pripadaju vršnjačkim grupama te da žene trebaju biti manje i nježnije od muškaraca.

Vršnjaci i vršnjačke grupe, kao socijalna okruženja u okviru kojih se često ostvaruju snažne veze, važni su u životima djece i mladih. Poput medija, i vršnjačke grupe mogu imati dvostruka djelovanja. S jedne strane, utjecaji vršnjaka mogu biti pozitivni, primjerice, među vršnjacima mogu se dijeliti informacije i savjeti o zdravoj prehrani. U tom slučaju, vršnjački kontekst može biti dobar alat i prilika za prevenciju razvoja poremećaja hranjenja (Keel i Forney, 2013).

Međutim, grupe vršnjaka mogu djelovati isključujuće te viktimizirati ili stigmatizirati pojedince koji se u nekom aspektu razlikuju od većine pripadnika grupe. Poistovjećivanje s grupom vršnjaka česta je pojava. Adolescenti pokušavaju pripadati vršnjačkim entitetima kao dio izgradnje vlastitog identiteta. Privlačan izgled i mršavost mogu biti uvjet grupne prihvatljivosti te su mladi spremni prilagoditi svoj izgled i ponašanje kako bi se što bolje povezali s grupom. Također, zadirkivanje ili izrugivanje vršnjaka zbog tjelesne težine može rezultirati nezadovoljstvom tijelom te potaknuti promjene u hranjenju.

Istraživanja većinom ukazuju na vršnjačke grupe kao značajne prediktore poremećaja hranjenja te ukazuju na značajne pozitivne korelacije između utjecaja vršnjaka i poremećaja hranjenja kod djevojčica i dječaka (Meyer i Gast, 2008). Komparativno istraživanje Field i sur. (1999) bavilo se ispitivanjem utjecaja vršnjaka i medija na ponašanja čišćenja, korištenja laksativa i povraćanja kod adolescentica od 9 do 14 godina. Pokazalo se kako na ponašanja kontrole težine utječu oba rizična čimbenika. Izgled modela u časopisima na televiziji i filmovima pokazao se kao model ponašanja za djevojčice koje su počele

povraćati barem jednom mjesečno kako bi ostvarile izgled modela. Međutim, ova je studija pokazala kako je utjecaj vršnjaka snažniji od utjecaja medija, i to razvidno u kategorijama važnosti vitkog izgleda među vršnjacima i promjene prehrambenih navika pod utjecajem vršnjaka. Što više vršnjačka grupa u kojoj je djevojčica članica pozornosti polaže na mršavost, veća je vjerojatnost razvoja bulimičnih ponašanja.

Istraživanje Al-Sheyab i sur. (2018) potvrdilo je povezanost vršnjačkog pritiska i poremećenog prehrambenog ponašanja kod adolescenata u dobi od 13 i 16 godina. Pritisak vršnjaka mjerio se kao zadirkivanje, interakcije vršnjaka (razgovor o izgledu, zajedničko vježbanje i uspoređivanje proporcija tijela) te mršavost kao kriterij popularnosti među vršnjacima. Rezultati su pokazali kako na poremećena prehrambena ponašanja najviše utjecaja ima kategorija interakcije s vršnjacima koja je uključivala razgovor s vršnjacima o izgledu, zajedničko vježbanje i međusobno uspoređivanje tjelesnog izgleda i proporcija.

Snažan utjecaj vršnjaka potvrdilo je istraživanje McNight Investigators (2003), kojim je provjeravan utjecaj više varijabli, između ostaloga i utjecaj vršnjaka i roditelja. Vršnjačko natjecanje i međusobno uspoređivanje vanjskog izgleda među vršnjacima pokazalo se značajnijim prediktorom u odnosu na roditeljski utjecaj, zadirkivanje roditelja i roditeljsku zabrinutost zbog težine djeteta. Također, komparativno istraživanje Fergusona i sur. (2014) u kojem su se analizirali mediji, roditeljsko okruženje i vršnjaci potvrdilo je značajniji utjecaj vršnjaka, dok se s druge strane izloženost idealima mršavosti na televiziji i društvenim mrežama, kao i roditeljska briga, nisu pokazale utjecajnim varijablama razvoja poremećaja hranjenja.⁶

Što se tiče obiteljskog okruženja kao činitelja poremećaja hranjenja, važno je istaknuti kako se obitelj ne smatra ni jedinim ni primarnim mehanizmom iniciranja i razvoja poremećaja hranjenja kod djece (Le Grange i sur., 2010). Rizični čimbenici i mehanizmi transmisije poremećaja hranjenja s roditelja na dijete mogu biti genetski utjecaji, utjecaj roditeljske psihopatologije hranjenja, zaokupljenost roditelja hranom i tjelesnim izgledom, slaba uloga roditelja kao modela oponašanja kod prenošenja zdravih prehrambenih navika te poremećeni odnosi u obitelji (Pattel i sur., 2002, str. 16).

Neka istraživanja nisu pronašla poveznicu između roditeljskog pristupa i obiteljskog okruženja i razvoja poremećenih obrazaca hranjenja kod djece (Attie i Brooks-Gunn, 1989; Grigg i sur., 1996), dok su neka pokazala kako su od obiteljskog okruženja snažniji utjecaji drugih činitelja, osobito vršnjaka (McNight Investigators, 2003; Ferguson i sur., 2014). Moguće je objašnjenje nalaza studija o utjecaju vršnjaka i obiteljskog okruženja, koje se razlikuju prema

⁶ S obzirom na to da je ovo istraživanje provedeno 2014. godine, jasan je zaključak o manjem utjecaju društvenih mreža. Novije studije potvrdit će snažan utjecaj društvenih mreža na oblikovanje tijela (Aparicio-Martinez i sur., 2019.; Chae, 2017.)

važnosti svakoga od ovih rizičnih faktora, studija Striegel-Moore i Cachelin (1999), koje su razvile model dvostrukoga puta nastanka nezadovoljstva tijelom. Prvi put uključuje internalizaciju društvenih ideala ljepote i mršavosti, što dovodi do ograničavanja u hranjenju kako bi se prevladala diskrepancija između vlastitog tijela i društvenih ideala. Drugi je put međusobna ranjivost, koji počinje neadekvatnim roditeljskim odgojem uslijed čega mogu nastati poremećaji viđenja tijela i društvenog funkcioniranja. Nezadovoljstvo tijelom i poremećaji hranjena mogu nastati uslijed jednoga od ovih načina, međutim, najčešće se pojavljuju kao rezultat njihove interakcije i sinergijskog djelovanja.

S druge strane, studije koje su ispitivale isključivo utjecaj obitelji na ponašanja hranjenja pokazuju pozitivne korelacije. Primjerice, istraživanje Allen i sur. (2014) fokusiralo se isključivo na utjecaj obitelji, preciznije ulogu majke u razvoju poremećaja hranjenja kod kćeri. Majke koje imaju ili su imale poremećaje hranjenja zabrinutije su za težinu djece. Njihova su djeca prijavljivala veću učestalost emotivnog jedenja od ostalih. U ovom istraživanju pokazao se utjecajnim obrazovni status majke, pri čemu su djeca majki koje nisu završile srednju školu imala više razine psihopatologije poremećaja prehrane tijekom dvogodišnjeg razdoblja istraživanja od djece majki koje su završile srednju školu.⁷

Studija Sticea i sur. (1999) izdvaja se po tome što je praćeno razdoblje prvih pet godina života djece. Autori su zaključili kako se tijekom prvih pet godina života djeteta pojavljuju poremećaji hranjenja te da mogu biti odraz roditeljskog utjecaja, osobito majke. Djeca majki koje su iskazivale nezadovoljstvo vlastitim tijelom i internalizaciju ideala mršavosti, kao i majki koje su prakticirale dijete i imale simptome bulimije, u većoj su mjeri razvijala ponašanja poremećenog hranjenja poput jedenja u tajnosti, prejedanja, povraćanja ili suzdržavanja od jedenja.

Ne isključujući utjecaj drugih faktora rizika, članovi obitelji i obiteljsko okruženje mogu povećati rizik od poremećaja hranjenja u djetinjstvu i adolescenciji. Neslaganja i stresne situacije u obitelji mogu djelovati kao negativni faktor, dok su pozitivno ozračje i zadovoljstvo obiteljskim životom zaštitni faktor (Allen i sur., 2014). Poremećaji hranjenja mogu se javiti u ranom djetinjstvu te biti povezani s prehranbenim ponašanjima roditelja. Majčinska ponašanja poremećenog hranjenja poput prejedanja, gladovanja, nezadovoljstva tijelom, bulimična ponašanja, kao i pretilost u obitelji, pojavljuju se kao prediktori tajnog jedenja kod djece (Stice i sur., 1999).

⁷ Autori daju dva moguća obrazloženja. Prvi proizlazi iz socijalno-demografskog statusa obitelji pri čemu su djeca iz obitelji nižeg dohotka osjetljiva na povećanu brigu o hranjenu, težini i obliku tijela. Pretpostavlja se da restrikcije u prehrani proizlaze iz siromaštva. Drugo je obrazloženje da se majke koje nemaju završenu srednju školu razlikuju od drugih majki po sposobnosti oblikovanja poruke o zdravoj prehrani i izgledu tijela te po naglasku koji stavljaju na tjelesnu težinu i prihvatljivi oblik tijela.

ZAKLJUČAK

Mršavi izgled već se desetljećima poistovjećuje s idealom ljepote, prvotno u zapadnim društvima, a danas je gotovo globalno prihvaćen. Kriteriji ljepote ujednačili su se, a granice među kulturama i tradicijama izmiješale, smanjile ili gotovo nestale (Dimitrov i Kroumpouzous, 2023). Mršavost je postala uvjet pristupa i popularnosti u društvenim grupama, kao i uspješnosti u poslu i životu. Briga o tijelu označuje suvremeno moderno i postmoderno društvo u kojem je vanjski izgled važna dimenzija definiranja identiteta i uloga, kao i u konstrukciji društvenih razlika (Volonte, 2019).

Djeca danas odrastaju u društvenom i kulturnom okruženju koje se sve više fokusira na izgled i važnu ulogu atraktivnosti u ostvarenju životnih ciljeva. Svijest o važnosti tjelesnog izgleda javlja se već u ranoj dobi. Slijedeći kulturne standarde ljepote, adolescenti postaju zaokupljeni izgledom i nezadovoljni tjelesnom težinom i izgledom te često posežu za, ponekad i opasnim, praksama smanjenja težine kako bi postigli savršeno tijelo (Morris i Katzman, 2003).

Što se tiče ostalih rizika, socijalni i kulturni čimbenici imaju važnu ulogu u nastanku i intenziviranju fenomena nezadovoljstva tijelom i slijedom toga mogu biti djelomice odgovorni za porast učestalosti poremećenih obrazaca hranjenja. Poremećaji hranjenja ozbiljni su zdravstveni i mentalni problemi koji mogu ugroziti zdravlje i život mlade osobe. Tijekom posljednjih desetljeća ovi su poremećaji u stalnom porastu, osobito među adolescentima, pri čemu se dobna granica spušta prema dječjoj dobi. Ne samo dob, nego i spol prestaju biti određujuća varijabla, pa se ponašanja smanjenja tjelesne težine sve više šire i među dječacima.

Mediji različitim mehanizmima komuniciraju idealnu mršavost, bilo putem sve vitkijih dimenzija ženskih tijela, stavljanjem naglaska na dijete, oblikovanje tijela, vježbanje i druge načine kontrole težine i postizanja vitkosti. Takva medijska prezentacija ima snažan učinak na mlade. U posljednje vrijeme osobito zabrinjavaju rizici društvenih mreža koje često promiču nerealistične standarde, idealiziraju mršavost i nude savjete kao ih ostvariti.

Istraživanja medija i društvenih mreža, kao i drugih sociokulturnih rizičnih čimbenika poremećaja hranjenja vrlo su prisutna u stranoj literaturi te postoje važni podatci i saznanja o tome. S druge strane, u Hrvatskoj je evidentan nedostatak istraživanja društvenih znanosti o ovoj problematici, osobito kod djece i mladih. Nedovoljna istraženost, kao i sve veća učestalost ovog poremećaja kod mlade populacije nalažu potrebu znanstvenog interesa i obrade. Potrebu budućih istraživanja u Hrvatskoj i preventivnog djelovanja, kao i jačanja medijske pismenosti, potvrđuju istraživanja medijske izloženosti djece koja pokazuju kako djeca počinju upotrebljavati ekrane prije druge godine života te ih svakodnevno upotrebljavaju više od dva sata (Roje Đapić

i sur., 2020), dok adolescenti konzumiraju medije pretežito u zabavne svrhe (Labaš i Marinčić, 2018).

Roditeljski pristup i obiteljsko okruženje također mogu biti čimbenik razvoja poremećaja hranjenja u djetinjstvu i adolescenciji. Suvremene promjene u obitelji (Giddens, 2007, str. 180–189), konfliktni odnosi i poremećaji u funkcioniranju obitelji, roditeljski pritisak ili kritiziranje u vezi s težinom, biografija majke i njezino poticanje na vitkost pozitivno su povezani s razvojem poremećaja hranjenja kod adolescenata. Naime, u suvremenom društvu sve je prisutnija važnost uspješnosti u životu kao načina ostvarenja pojedinca. Utoliko je jasan roditeljski pritisak na djecu i njihova očekivanja da budu što uspješniji, kao i roditeljsko stremljenje po pitanju boljitka djeteta. Međutim, definiranje djeteta kao „roditeljskoga projekta” može djelovati kao veliki pritisak i stres, osobito kada su precijenjene djetetove sposobnosti. S druge strane, obiteljska stabilnost, kao okruženje bliskih osoba koje omogućuju razumijevanje, podršku i sigurnost, djeluje kao zaštitni faktor od nastanka ili razvoja poremećaja hranjenja. S obzirom na krizu obitelji i slabljenje obiteljskih veza, očekivano je i slabljenje zaštitne funkcije obitelji.

Na osnovi prikazanih istraživanja u ovome radu, može se kazati kako je kod percepcije tijela i nezadovoljstva tijelom osobito snažan utjecaj vršnjaka, što ukazuje na važnost i potrebu programa prevencije na razini vršnjačkih grupa (Lieberman i sur., 2001). U adolescentskoj dobi postoji snažna želja za pripadanjem grupi vršnjaka. U toj dobi mladi se često odvajaju u homogene grupe, na osnovi čega izgrađuju specifične identitete i životne stilove (Corsaro, 2005, str. 171–188). Kao mjesta kulturne reprodukcije (James i sur., 2010, str. 94–96) vršnjačke grupe često djeluju ekskluzivno-inkluzivno. Zadirkivanje, pritisci vršnjaka, pa čak i komentiranje izgleda i težine te uvjeti pristupa grupi mogu biti poticaji poremećenom hranjenju. Medijski i obiteljski utjecaji na prehrambena ponašanja, kao i vršnjačke grupe, mogu predstavljati izazov budućim istraživanjima u Hrvatskoj.

LITERATURA

- Aanesen, F., Meland, E. i Torp, S. (2017). Gender differences in subjective health complaints in adolescence: The roles of self-esteem, stress from schoolwork and body dissatisfaction. *Scand. J. Public Health*, 45, 389–396. <https://doi.org/10.1177/1403494817690940>
- Allen, K.L., Gibson, L.Y., McLean, N.J., David, E.A. i Byrne, S.M. (2014). Maternal and Family Factors and Child Eating Pathology: Risk and Protective Relationships, *Journal of Eating Disorders*, 2(11), 2–14. <https://doi.org/10.1186/2050-2974-2-11>
- Al-Sheyab, N.A., Gharaibeh, T. i Kheirallah, K. (2018). Relationship between Peer Pressure and Risk of Eating Disorders among Adolescents in Jordan, *Journal of Obesity*, 19, 1–8. <https://doi.org/10.1155/2018/7309878>
- Ambrosi-Randić, N., Pokrajac-Bulian, A., Ogresta, J. i Lacovich, M. (2008). Poremećaji hranjenja i internet: analiza sadržaja hrvatskih web stranica, *Psihologijske teme*, 17 (1), 37-55. <https://hrcak.srce.hr/32451>
- American Psychiatric Association. (2013) *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*. 5th ed. Washington, DC.
- Aparicio-Martinez, P., Perea-Moreno, A.J., Martinez-Jimenez, M.P., Redel-Macías, M.D., Pagliari, C. i Vaquero-Abellan, M. (2019). Social Media, Thin-Ideal, Body Dissatisfaction and Disordered Eating Attitudes: An Exploratory Analysis, *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 29;16(21), 4177. <https://doi.org/10.3390/ijerph16214177>
- Ata, R. N., Schaefer, L.M. i Thompson, J.K. (2015). Sociocultural Theories of Eating Disorders. U L. Smolak, M.P. Levine (ur.), *The Wiley Handbook of Eating Disorders* (str. 269–282). Wiley-Blackwell. <https://doi.org/10.1002/9781118574089.ch21>
- Attie, I. i Brooks-Gunn, J. (1989). Development of Eating Problems in Adolescent Girls: A Longitudinal Study, *Developmental Psychology*, 25(1), 70–79. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.25.1.70>
- Barakat, S., McLean, S.A., Bryant, E., Le, A., Marks, P. i National Eating Disorder Research Consortium; Touyz, S., Maguire, S., (2023). Risk factors for eating disorders: findings from a rapid review. *J Eat Disord.*, 17;11(1),8. <https://doi.org/10.1186/s40337-022-00717-4>
- Be Real. (2017). Somebody Like Me: A report investigating the impact of body image anxiety on young people in the UK. <https://www.berealcampaign.co.uk/research/somebody-like-me>
- Bohon, C. (2019). Binge Eating Disorder in Children and Adolescents, *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America*, 28(4), 549-555. <https://doi.org/10.1016/j.chc.2019.05.003>
- Bordo, S. (2002). The globalization of eating disorders. U G. Muller (ur.), *The McGraw Hill reader: Issues across the disciplines* (8 izd., str. 367-372). McGraw-Hill Education.

- Boscoe, A., Stanbury, R. i Harrison, A. (2017). Social-emotional functioning in young people with symptoms of eating disorders: A gender inclusive analogue study. *Brain Behav.*, 11(3), e02017. <https://doi.org/10.1002/brb3.2017>
- Cavanaugh, C.J. i Lemberg, R. (1999). What We Know About Eating Disorders: Facts and Statistics. U: R. Lemberg i L. Cohn (ur.). *Eating Disorders – A Reference Sourcebook*. (str. 7-12). Phoenix: Oryx Press.
- Chae, J. (2017). Virtual Makeover: Selfie-Taking and Social Media Use Increase Selfie-Editing Frequency through Social Comparison, *Computers in Human Behavior*, 66(1), 370–76. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.10.007>
- Cooley, C. H. (2017). *Looking-glass self*. U J. O'Brien (ur.), *The production of reality: Essays and readings on social interaction* (6. izd. str. 261–263). Sage Publications.
- Corsaro, W.A. (2005). *The Sociology OF Childhood*. Sage Publications.
- Croll, J., Neumarkstzainer, D., Story, M., i Ireland, M. (2002). Prevalence and Risk and Protective Factors Related to Disordered Eating Behaviors Among Adolescents: Relationship to Gender and Ethnicity, *Journal of Adolescent Health*, 31(2), 166–175. [https://doi.org/10.1016/s1054-139x\(02\)00368-3](https://doi.org/10.1016/s1054-139x(02)00368-3)
- Dion, K., Berscheid, E., i Walster, E. (1972). What is beautiful is good. *Journal of Personality and Social Psychology*, 24(3), 285–290. <https://doi.org/10.1037/h0033731>
- Dion, J., Hains, J., Vachon, P., Plouffe, J., Laberge, L., Perron, M., McDuff, P., Kalinova, E. i Leone, M. (2016). Correlates of Body Dissatisfaction in Children. *J Pediatr.*, 171, 202–7. <https://doi.org/10.1016/j.jpeds.2015.12.045>
- Dimitrov, D. i George Kroumpouzou, G. (2023). Beauty perception: A historical and contemporary review. *Clinics in Dermatology*, 41(1), 33–40. <https://doi.org/10.1016/j.clindermatol.2023.02.006>
- Duncan, M. C. (1994). The politics of women's body images and practices: foucault, the panopticon, and shape magazine. *Journal of Sport and Social Issues*, 18(1), 48–65. <https://doi.org/10.1177/019372394018001004>
- Dzielska, A., Kelly, C., Ojala, K., Finne, E., Spinelli, A., Furstova, J., Fismen, A.S., Ercan, O., Tesler, R., Melkumova, M., Canale, N., Nardone, P., Gudelj Rakic, J., i Dalmasso, P. (2020). Weight Reduction Behaviors Among European Adolescents-Changes From 2001/2002 to 2017/2018. *The Journal of adolescent health: official publication of the Society for Adolescent Medicine*, 66(6S), S70–S80. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2020.03.008>
- Featherstone, M. (1982). The Body in Consumer Culture. *Theory, Culture & Society*, 1(2), 18–33. <https://doi.org/10.1177/0263276482001002>
- Featherstone, M. (2010). Body, Image and Affect in Consumer Culture. *Body & Society*, 16(1), 193–221. <https://doi.org/10.1177/1357034X09354357>
- Ferguson, C.J., Munoz, M.E., Garza, A. i Galindo, M. (2014). Concurrent And Prospective Analyses Of Peer, Television And Social Media Influences On Body Dissatisfaction, Eating Disorder Symptoms And Life Satisfaction In Adolescent

- Girls. *Journal of Youth & Adolescence*, 43(1), 1–14. <https://doi.org/10.1007/s10964-012-9898-9>
- Festinger, L. (1954). A theory of social comparison processes. *Human Relations*, 7, 117–140.
- Field, A. E., Cheung, L., Wolf, A. M., Herzog, D. B., Gortmaker, S. L., i Colditz, G. A. (1999). Exposure to the mass media and weight concerns among girls. *Pediatrics*, 103(3), e36. <https://doi.org/10.1542/peds.103.3.e36>
- Garner, D. (1993). Pathogenesis of anorexia nervosa. *The Lancet*, 341(8861), 1631–1635. [https://doi.org/10.1016/0140-6736\(93\)90768-c](https://doi.org/10.1016/0140-6736(93)90768-c)
- Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity.
- Giddens, A. (2007). *Sociologija. Prema 4. engleskom izdanju*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- Griffin, A.M. i Langlois, J.H. (2006). Stereotype Directionality and Attractiveness Stereotyping: Is Beauty Good or is Ugly Bad? *Soc Cogn.*, 24(2), 187–206. <https://doi.org/10.1521/soco.2006.24.2.187>
- Grigg, M., Bowman, J. i Redman, S. (1996). Disordered Eating and Unhealthy Weight Reduction Practices Among Adolescent Females, *Prev Med. Nov-Dec.*, 25(6), 748–56. <https://doi.org/10.1006/pmed.1996.0115>
- Groesz, L.M., Levine, M.P. i Murnen, S.K. (2002). The Effect Of Experimental Presentation Of Thin Media Images On Body Satisfaction: A Meta-Analytic Review. *International Journal of Eating Disorders*, 31(1), 1–16. <https://doi.org/10.1002/eat.10005>
- Grogan, S. (2016). *Body Image: Understanding body dissatisfaction in men, women and children*. Taylor & Francis.
- Grosick, T.L., Talbert-Johnson, C., Myers, M.J. i Angelo, R. (2013). Assessing the landscape: Body image values and attitudes among middle school boys and girls. *Am. J. Health Educ.*, 44:41–52. <https://doi.org/10.1080/19325037.2012.749682>
- Guillen, E.O. i Barr, S.I. (1994). Nutrition, dieting, and fitness messages in a magazine for adolescent women, 1970-1990. *Journal of Adolescent Health*, 15(6),464-72. [https://doi.org/10.1016/1054-139x\(94\)90493-m](https://doi.org/10.1016/1054-139x(94)90493-m)
- Hoek, H.W. i van Hoeken, D. (2003). Review of the prevalence and incidence of eating disorders. *International Journal of Eating Disorders*, 34(4), 383–96. <https://doi.org/10.1002/eat.10222>
- James, A., Jenks, C. i Prout, A. (2010). *Theorizing childhood*. Polity Press.
- Jassogne, C. i Zdanowicz, N. (2018). Menagement Of Adult Patients With Anorexia Nervosa: A Literature Review, *Psychiatria Danubina*, 30(7), 533–536.
- Johnson, F. i Wardle, J. (2005). Dietary Restraint, Body Dissatisfaction, And Psychological Distress: A Prospective Analysis. *Journal of Abnormal Psychology*, 114(1), 119–25. <https://doi.org/10.1037/0021-843X.114.1.119>
- Jones, D. C., Vigfusdottir, T. H., i Lee, Y. (2004). Body image and the appearance culture among adolescent girls and boys: An examination of friend

- conversations, peer criticism, appearance magazines, and the internalization of appearance ideals. *Journal of Adolescent Research*, 19(3), 323–339. <https://doi.org/10.1177/0743558403258847>
- Keel, P. K., i Forney, K. J. (2013). Psychosocial risk factors for eating disorders. *International Journal of Eating Disorders*, 46(5), 433–439. <https://doi.org/10.1002/eat.22094>
- Knez, R., Pokrajac-Bulian, A. i Peršić, M. (2008). Epidemiologija poremećaja hranjenja u djece i adolescenata. *Paediatrica Croatica. Supplement*, 52(1), 111–115.
- Krleža, A. (2020). Anoreksija nervoza: etiologija, česti komorbidni poremećaji i terapija. *Psychē*, 3(1), 7–14. <https://hrcak.srce.hr/266931>
- Labaš, D. i Marinčić, P. (2018). Mediji kao sredstvo zabave u očima djece, *MediAnali*, 12(15), 1–32. <https://hrcak.srce.hr/195548>
- Le Grange, D., Lock, J., Loeb, K.L. i Nicholls, D. (2010). Academy For Eating Disorders Position Paper: The Role Of The Family In Eating Disorders. *International Journal of Eating Disorders*, 43(1), 1–5. <https://doi.org/10.1002/eat.20751>
- Lieberman, M., Gauvin, L., Bukowski, W.M. i White, D.R. (2001). Interpersonal Influence And Disordered Eating Behaviors In Adolescent Girls: The Role Of Peer Modeling, Social Reinforcement, And Body-Related Teasing, *Eating Behaviors*, 2(3), 215–36. [https://doi.org/10.1016/s1471-0153\(01\)00030-7](https://doi.org/10.1016/s1471-0153(01)00030-7)
- Livazović, G. i Mudrinić, I. (2017). Nezadovoljstvo tjelesnim izgledom i ponašanja povezana s poremećajima u prehrani adolescenata. *Kriminologija & socijalna integracija*, 25 (1), 71–89. <https://doi.org/10.31299/ksi.25.1.3>
- López-Gil, J.F., García-Hermoso, A., Smith, L., Firth, J., Trott, M., Mesas, A.E., Jiménez-López, E., Gutiérrez-Espinoza, H., Tárrega-López, P.J. i Victoria-Montesinos, D. (2023). Global Proportion of Disordered Eating in Children and Adolescents: A Systematic Review and Meta-analysis. *JAMA Pediatr.*, 177(4), 363–372. <https://doi.org/10.1001/jamapediatrics.2022.5848>
- Marzilli, E., Cerniglia, L. i Cimino, S. (2018). A narrative review of binge eating disorder in adolescence: prevalence, impact, and psychological treatment strategies. *Adolesc Health Med Ther.*, 5(9), 17–30. <https://doi.org/10.2147/AHMT.S148050>
- McBride, C., Costello, N., Ambwani, S., Wilhite, B., i Austin, S. B. (2019). Digital Manipulation of Images of Models' Appearance in Advertising: Strategies for Action Through Law and Corporate Social Responsibility Incentives to Protect Public Health. *American Journal of Law & Medicine*, 45(1), 7–31. <https://doi.org/10.1177/0098858819849990>
- McNight Investigators (2003). Risk Factors For The Onset Of Eating Disorders In Adolescent Girls: Results Of The Mcknight Longitudinal Risk Factor Study, *Am J Psychiatry*, 160(2), 248–54. <https://doi.org/10.1176/ajp.160.2.248>
- Mental Health Foundation. (2019). *Body Image: How we think and feel about our bodies*. London: Mental Health Foundation. <https://www.mentalhealth.org.uk/>

sites/default/files/2022-08/Body%20Image%20 %20How%20we%20think%20 and%20feel%20about%20our%20bodies.pdf

Meyer, T.A. i Gast, J. (2008). The effects of peer influence on disordered eating behavior. *J Sch Nurs.*, 24(1), 36–42. <https://doi.org/10.1177/10598405080240010601>.

Morris, A.,M., i Katzman, D.,K. (2003). The impact of the media on eating disorders in children and adolescents. *Paediatr Child Health.*, 8(5), 287–9. <https://doi.org/10.1093/pch/8.5.287>

Neale, J., i Hudson, L. D. (2020). Anorexia nervosa in adolescents. *British Journal of Hospital Medicine*, 81(6), 1–8. <https://doi.org/10.12968/hmed.2020.0099>

Nettleton, S. (2001). The Sociology of the Body. U W. C. Cockerham (ur.), *The Blackwell Companion to Medical Sociology* (str. 43–64). Blackwell Publishers Inc.

Nicholls, D. i Barrett, E. (2015). Eating disorders in children and adolescents. *BJPsych Advances*, 21(03), 206–216. <https://doi.org/10.1192/apt.bp.114.014068>

Nunn, K. (2001). In search of new wineskins: The phenomenology of Anorexia nervosa not covered in DSM or ICD, *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 6(4), 489–503.

Nunn, K., Frampton, I., Fuglset, T.S., Törzsök-Sonnevend, M. i Lask, B. (2011). Anorexia nervosa and the insula. *Med Hypotheses*, 76(3), 353–7. <https://doi.org/10.1016/j.mehy.2010.10.038>

OfCom. (2023). Children and parents: media use and attitudes report 2023. https://www.ofcom.org.uk/__data/assets/pdf_file/0027/255852/childrens-media-use-and-attitudes-report-2023.

Patel, K., Tchaturia, K. i Harrison, A. (2016). An Exploration of Social Functioning in Young People with Eating Disorders: A Qualitative Study. *PLoS One*, 26,11(7):e0159910. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0159910>

Patton, G.C., Selzer, R., Coffey, C., Carlin, J. B. i Wolfe, R. (1999). Onset Of Adolescent Eating Disorders: Population Based Cohort Study Over 3 Years, *British Medical Journal*, 318(7186), 765–768. <https://doi.org/10.1136/bmj.318.7186.765>

Perše, B., Crnković Ćuk, M. i Žaja, O. (2022). Atipična anoreksija nervoza – bitno je oku nevidljivo. *Liječnički vjesnik*, 144 (Supp 1), 115–120. <https://doi.org/10.26800/LV-144-sup1-17>

Pew Research Center. (2022). Teens, Social Media and Technology 2022. <https://www.pewresearch.org/internet/2022/08/10/teens-social-media-and-technology-2022/>.

Pokrajac-Bulian, A., Mohorić, T. i Đurović, D. (2007). Odstupajuće navike hranjenja, nezadovoljstvo tijelom i učestalost provođenja dijete kod hrvatskih srednjoškolaca. *Psihološke teme*, 16(1), 27–46.

Rodgers, R. i Chabrol, H. (2009). The Impact Of Exposure To Images Of Ideally Thin Models On Body Dissatisfaction In Young French And Italian Women, *Encephale*, 35(3), 262–268. <https://doi.org/10.1016/j.encep.2008.05.003>

- Roje Dapić, M., Buljan Flander, G. i Selak Bagarić, E. (2020). Mala djeca pred malim ekranima: Hrvatska u odnosu na Europu i svijet, *Napredak*, 161 (1-2), 45-61. <https://hrcak.srce.hr/239891>
- Rymarczyk, K. (2021). The Role Of Personality Traits, Sociocultural Factors, And Body Dissatisfaction In Anorexia Readiness Syndrome In Women, *Journal of Eating Disorders*, 17;9(1), 51. <https://doi.org/10.1186/s40337-021-00410-y>
- Quittkat, H.L., Hartmann, A.S., Düsing, R., Buhlmann, U. i Vocks, S. (2019). Body Dissatisfaction, Importance of Appearance, and Body Appreciation in Men and Women Over the Lifespan. *Front Psychiatry*, 17(10), 1–12. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2019.00864>
- Schur, E. A., Sanders, M., i Steiner, H. (2000). Body dissatisfaction and dieting in young children. *International Journal of Eating Disorders*, 27(1), 74–82. [https://doi.org/10.1002/\(sici\)1098-108x\(200001\)27:1<74::aid-eat8>3.0.co;2-k](https://doi.org/10.1002/(sici)1098-108x(200001)27:1<74::aid-eat8>3.0.co;2-k)
- Serna, S. (2018). Western Appearance Culture, Media, and the Body as a Project. *Undergraduate Review*, 14, 129-139.
- Steinhausen, H.C. (2002). The outcome of anorexia nervosa in the 20th century. *Am J Psychiatry*, (8), 1284–1293. <https://doi.org/10.1176/appi.ajp.159.8.1284>
- Stice, E., Agras, W.S. i Hammer, L.D. (1999). Risk Factors For The Emergence Of Childhood Eating Disturbances: A Five-Year Prospective Study. *International Journal of Eating Disorders*, 25 (4), 375-387. [https://doi.org/10.1002/\(sici\)1098-108x\(199905\)25:4<375::aid-eat2>3.0.co;2-k](https://doi.org/10.1002/(sici)1098-108x(199905)25:4<375::aid-eat2>3.0.co;2-k)
- Striegel-Moore, R.H. i Cachelin, F.M. (1999). Body Image Concerns And Disordered Eating In Adolescent Girls: Risk And Protective Factors. U N.G. Johnson, M.C. Roberts i J. Worell (ur.), *Beyond appearance: A new look at adolescent girls* (str. 85–108). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/10325-003>
- Swanson, S.A., Crow, S.J., Le Grange, D., Swendsen, J. i Merikangas, K.R. (2011). Prevalence and correlates of eating disorders in adolescents. Results from the National Comorbidity Survey Replication Adolescent Supplement. *Archives of General Psychiatry*, 68(7), 714–723. <https://doi.org/10.1001/archgenpsychiatry.2011.22>
- Thompson, J. K., Heinberg, L. J., Altabe, M., i Tantleff-Dunn, S. (1999). *Exacting beauty: Theory, assessment, and treatment of body image disturbance*. Washington, DC: American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/10312-000>
- Tiggemann, M. (2012). Sociocultural perspectives on body image. U T. F. Cash (ur.), *Encyclopedia of body image and human appearance* (str. 758–765). Elsevier Academic Press.
- Tiggemann, M., Gardiner, M., i Slater, A. (2000). “I would rather be size 10 than have straight A’s”: A focus group study of adolescent girls’ wish to be thinner. *Journal of Adolescence*, 23(6), 645–659. <https://doi.org/10.1006/jado.2000.0350>
- Tothova, L. (2019). Eating Disorders In Adolescence: Social Causes And Consequences, *Ad Alta: Journal of Interdisciplinary Research*, 9(2), 354–357.
- Vidović, V. (2009). Poremećaji hranjenja i jedenja u ranoj dojenačkoj dobi, djetinjstvu i adolescenciji. *Medicus*, 18(2), 185–191. <https://hrcak.srce.hr/57168>

- Voelker, D.K., Reel, J.J i Greenleaf, C. (2015). Weight status and body image perceptions in adolescents: current perspectives. *Adolesc Health Med Ther.*, 25(6), 149–58. <https://doi.org/10.2147/AHMT.S68344>
- Volonté, P. (2019). The thin ideal and the practice of fashion. *Journal of Consumer Culture*, 19(2), 252–270. <https://doi.org/10.1177/1469540517717775>